

Projekt ETHICS startuje v Praze. Zahajovací mítink

Michaela Malinová

e-mail | michaela.malinova@lf1.cuni.cz

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Ve dnech 2. a 3. května 2023 se v aule děkanátu 1. LF UK konal zahajovací mítink projektu ETHICS (<https://www.adiktologie.cz/responsible-conduct-of-research-research-integrity-and-ethics-in-georgian-universities-ethics>).

Jde o národní projekt strukturální reformy s plným názvem **Odpovědné řízení výzkumu – Integrita a etika výzkumu na univerzitách v Gruzii** (<https://ethics.iliauni.edu.ge/en/>). Cílem projektu je zahájit systémová opatření, která povedou ke zlepšení kvality vědy a výzkumu na univerzitách a ve výzkumných organizacích v Gruzii prostřednictvím dodržování základních pravidel správné vědecké praxe, eticky vyváženého výzkumu a excelence. Opatření mají zlepšit konkurenceschopnost gruzínských univerzit, výzkumných center a ústavů, národních autorit, vědeckých nadací, doktorandů, mladých výzkumníků a dalších odborníků v oblasti podpory výzkumu.

Koordinátorem projektu je Ilia State University, Tbilisi, Gruzie (<https://iliauni.edu.ge/en/iliauni/units/dsa/news1>). Konsorcium projektu obsahuje dalších sedm partnerů v podobě gruzínských vědeckých institucí, tři gruzínské vládní partnery a čtyři evropské partnery: Free University Amsterdam/STICHTING VU (Nizozemsko), Univerzitu Karlovu, Masarykovu univerzitu a Evropskou síť pro akademickou integritu (Česká republika).

Zahajovací – „kick-off“ – mítink je důležitou ranou fází každého projektu. V jeho rámci se v podstatě přepíše úspěšná, leč akademická projektová žádost do přehledného, prakticky proveditelného itineráře projektových činností. Projekt, který kick-off meeting podcení, bývá odsouzen k tomu, že se do svého samého konce potýká se zmatky v úkolech a kompetencích, harmonogramu i tvorbě výstupů a indikátorů. Psát monitorovací zprávu takového projektu je utrpení, přičemž míra utrpení není přímo úměrná pravděpodobnosti, že zpráva u poskytovatele „projde“ na první dobrou, nebo alespoň s minimem připomínek. Program zahajovacího mítinku projektu ETHICS, který pamatoval jak na odbornou stránku a rozdělení klíčových aktivit a úloh partnerů, tak i na ekonomická pravidla a detaily rozpočtu, už na začátku ukázal na zkušenost koordinátora a dává širokému konsorciu naději na úspěšný průběh čtyřletého projektu.

Akci zahájili prof. Mgr. Roman Gabrhelík, Ph.D., řešitel projektu za Univerzitu Karlovu, který uvítal všechny hosty, a prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D., přednosta Kliniky adiktologie 1. LF UK, z titulu proděkana fakulty a za řešitelské pracoviště UK.

Prof. Mgr. Roman Gabrhelík, Ph.D.

Prof. Miovský poukázal na naši bohatou zkušenost s etickými záležitostmi v oboru závislostí, ať již jde o otázky střetu zájmů nebo třeba tlak tabákového či alkoholového průmyslu na obor, který prostřednictvím svého výzkumu a vzdělávacích programů varuje před

Prof. PhDr. Michal Miovský, Ph.D.

konzumací jeho produktů. Zkušenost s problematikou etiky v odborném publikování jsme získali v International Society of Addiction Journal Editors (ISAJE) prostřednictvím členství časopisu Adiktologie v této instituci. Prof. Miovský též zmínil, že ETHICS není první gruzínský projekt, kterého se Klinika adiktologie 1. LF UK účastní (<https://www.adiktologie.cz/hledat?searchtext=Gruzi>). Projevil přesvědčení, že naše zkušenost bude pro projekt přínosem a poděkoval gruzínské straně za přivítání do projektového konsorcia.

Za gruzínskou stranu pozdravila všechny zúčastněné profesorka Nino Dobojsinidze (<https://iliauni.edu.ge/en/siaxleebi-8/axali-ambebi-36/professor-nino-dobojginidze-elected-as-rector-of-ilia-state-university.page>), rektorka Ilia State University. O univerzitě mluvila jako o mladé instituci v mladé demokracii (Ilia State University byla založena v roce 2006 jako výsledek sloučení šesti různých akademických institucí s dlouhou a různorodou historií, *pozn. red.*), která usiluje o kvalitu „best research university“ podle západních standardů. Univerzita má širokou zahraniční spolupráci, ať již formou členství v mezinárodních společnostech a sítích, nebo formou spolupráce s univerzitami a výzkumnými centry v oblasti akademického výzkumu a vzdělávání.

Prof. Nino Dobojsinidze

Prezentace projektu ETHICS – Přehled cílů projektu – Diskuse o projektu a národním kontextu: Ketevan Darakhvelidze

Projekt podrobněji představila paní Ketevan Darakhvelidze, koordinátorka projektu a vicekancléřka pro rozvoj univerzity a příjmy Ilia State University. Kromě hlavního cíle (popsaného zde výše) uvedla sedm specifických cílů projektu, kterými jsou:

1. Změna politiky a standardů v akreditaci doktorských programů/budování kapacit akreditačních expertů/rozvoj MOOC (massive open online courses – vzdělávací kurzy, které jsou přístupné pro každého a většinou bývají zdarma. *Pozn. red.*)
2. Vytvoření Modulu výzkumné integrity a etiky/MOOC

3. Školení výzkumných pracovníků a pracovníků podpory výzkumu
4. Vytvoření Zásad integrity univerzitního výzkumu, etiky a zdrojů
5. Vytvoření Rady pro integritu výzkumu, etiky a řízení
6. Akademická podpora a služby integrity výzkumu pro zázemí výzkumných pracovníků/doktorandů
7. Vytvoření Strategie odpovědného komunikování vědy/Program na podporu integrity

Ketevan Darakhvelidze

Dále paní Darakhvelidze uvedla v názorném grafu rozdělení problematiky do čtyř klíčových aktivit (work packages) a podrobně představila členy projektového konsorcia, kteří se o klíčové aktivity podělí. Speciálně se věnovala gruzínským partnerům, jejich typovému a regionálnímu spektru, které dokazuje, že jde o projekt vskutku celostátní.

STUDIJNÍ NÁVŠTĚVA PROJEKTOVÝCH PARTNERŮ NA UK

Na dvoudenní zahajovací mítink navázala rovněž dvou denní studijní návštěva přítomných odborníků na Karlově univerzitě ve dnech 4. a 5. května. Program probíhal ve dvou paralelních sekcích. Program první sekce se skládal z přednášek a interaktivních workshopů zabývajících se rozmanitými aspekty etiky a integrity výzkumu, odpovědného chování, dobré praxe ve výzkumu, střetu zájmů, publikační etiky, open science a komunikace vědy. Druhou sekci pak tvořila individuální setkání partnerů zaměřená na praktický provoz projektu.

Za 1. LF UK zazněly čtyři přednášky:

- **Scientific publishing and publishing ethics** (Roman Gabrhelík, Gabriela Rolová, Adam Kulhánek, Tereza Jobaková), <https://slideslive.com/39001948/scientific-publishing-and-publishing-ethics?ref=search-presentations-Klinika+adiktologie>
- **Organization of Research at Different University Levels – Support, Advisory, and Control Bodies and Services in relation to academic integrity and research conduct** (Gabriela Rolová), <https://slide->

slive.com/39001949/organization-of-research-at-different-university-levels?ref=search-presentations-Klinika+adiktologie)

- **Research Ethics and Integrity – Pitfalls, Ethical dilemmas, Industry influence** (Adam Kulhánek), <https://slideslive.com/39001951/research-ethics-integrity?ref=search-presentations-Klinika+adiktologie>.
- **Open Science Support Centre** (Dagmar Hanzlíková, Valentýna Drtinová), <https://slideslive.com/39001955/open-science-support-centre?ref=search-presentations-Klinika+adiktologie>

Mgr. Gabriela Rolová, Ph.D., Mgr. Adam Kulhánek, Ph.D.

Z přednášek „mimo UK“ se podrobněji věnujeme dvěma následujícím.

European Network for Academic Integrity (ENAI): Rita Santos & Irene Glendinning

Přednášku přednesla dr. Rita Santos, výkonná ředitelka ENAI, projektová manažerka a výzkumná pracovnice. Spoluautorka dr. Irene Glendinning řídí akademickou integritu na Coventry University (UK).

Dr. Rita Santos

Dr. Santos představila instituci ENAI (<https://www.academicintegrity.eu/wp>) a její cíl podporovat akademickou integritu prostřednictvím síťové platformy s pomocí výzkumu a rozmanitých aktivit, akcí a informačních zdrojů.

Členské instituce ENAI jsou nejhustěji rozestry v Evropě, ale jsou i v Asii a jedna je v USA. ENAI má 14 pracovních skupin zabývajících se různými aspekty akademické integrity, od vzdělávacích materiálů a integrity školního vzdělávání přes politiky a poradní skupiny až po otázky podvodných smluv, podporu obětí akademických pochybení nebo testování nástrojů pro detekci plagiátorství.

Vlastními informačními zdroji ENAI jsou databáze edukačních materiálů, slovník akademické integrity (v 11 jazycích), doporučené postupy v oblasti akademické integrity, nástroje sebehodnocení v oblasti akademické integrity, portál pro podporu obětí a newsletter.

Zdroji získanými z evropských projektů jsou směrnice pro etiku výzkumu a integritu výzkumu v občanské vědě, kontrolní seznamy pro odpovědné vedení výzkumu (Responsible Conduct of Research – RCR), *pozn. red.*) pro magisterské a doktorské studenty a školitele, školení pro akademické pracovníky a tvůrce politik v integritě výzkumu, etice výzkumu a odpovědném vedení výzkumu (RI/RE/RCR) a korpus zásad akademické integrity.

V dalším uvedla dr. Santos, jak se bude ENAI podílet na jednotlivých klíčových aktivitách projektu ETHICS, počínaje organizační KA1 až po KA4 zahrnující dopad a diseminaci projektu, který se rovněž promítne na webových stránkách ENAI <https://www.academicintegrity.eu/wp/ethics-project/>.

Nakonec dr. Santos uvedla pro zájemce všechny kontakty:

- European Network for Academic Integrity - www.academicintegrity.eu, info@academicintegrity.eu,
- Rita Santos – Executive Director, rita.santos@academicintegrity.eu,
- Irene Glendinning – Partner, ireneg@coventry.ac.uk,
- ENAI je dosažitelná na Facebooku, Twitteru, LinkedIn a YouTube.

Preventing student plagiarism: A case study from Masaryk University: Tomáš Foltýnek and Petr Černíkovský

Přednášku přednesl Mgr. Tomáš Foltýnek, Ph.D., odborný asistent na Katedře strojového učení a zpracování dat a člen Etické komise pro výzkum Masarykovy univerzity v Brně.

Na úvod dr. Foltýnek uvedl, že v českém vysokém školství je plagiátorství studentů považováno za „vyřešený problém“ díky antiplagiátorským nástrojům zavedeným na začátku 21. století. Nicméně problémy zůstávají, ať již je to například přehnaná víra v nástroje odhalování plagiátů nebo fungující politiky založené na odstrašování a represii.

Mgr. Tomáš Foltýnek, Ph.D.

Jako významný nedávný plagiátorský skandál přednášející uvedl případ ministryně spravedlnosti z července 2018. Její první diplomová práce se věnovala rodinnému právu a 5 % z ní bylo převzato z jiného zdroje bez řádné citace. Druhá diplomová práce byla o chovu králíků (Mendelova univerzita) a 16 ze 48 stran bylo převzato ze starší diplomové práce.

Diplomantka zprvu odmítala obvinění s tím, že neporušila žádná pravidla, řídila se pokyny vedoucího a že plagiátorství začíná na 40 nebo 50 procentech. Rezignovala po 13 dnech v ministerské funkci.

U vědomí, že podle českého práva lze zrušit diplom do tří let od ukončení studia, reagovala MUNI na plagiátorské skandály retrospektivní kontrolou plagiátorství:

- Byly opakovaně zkontrolovány všechny práce z posledních tří let s cílem zrušit diplom tam, kde práce neprojde.
- Byl vytvořen náhodný vzorek 1226 prací z let 2000–2018 a zkontrolován na plagiátorství s cílem vyhledat systémové problémy k řešení.
- Výsledkem bylo odhalení 10 případů závažného plagiátorství a byly zrušeny dva diplomy.
- Na některých fakultách/ústavech a u některých školicitelů byly objeveny systémové chyby.

S podporou MŠMT zahájila MUNI rozvojový projekt „Posílení prevence plagiátorství ve studentských pracích“ zacílený na plagiátorství u studentů, na prevenci, posílení institucionálních kapacit vysokých škol a hledání společné řeči pro různé studijní obory (<https://www.akademikaetika.cz/>). Projekt byl zahájen v roce 2020 s MUNI jako koordinátorem a 8 českými a moravskými univerzitami jako partnery. Aktivitami projektu byly: analýza předpisů a preventivních opatření, diskuse o definici plagiátorství

(ENAI Workshop: Kde je hranice plagiátorství?), vytvoření příručky (původní myšlenkou byla jedna příručka pro studenty a učitele, výsledkem jsou čtyři příručky), workshopy a webináře (pro akademické pracovníky, pro studenty, pro členy disciplinárních komisí).

Příručky prevence plagiátorství lze bez omezení stáhnout v PDF z webových stránek:

Jak předcházet plagiátorství studentů. Příručka pro učitele: <https://karolinum.cz/knihy/foltynek-how-to-prevent-plagiarism-in-student-work-24024>,

Jak se vyhnout plagiátorství. Příručka pro studenty: <https://karolinum.cz/knihy/foltynek-how-to-prevent-plagiarism-in-student-work-24024>.

Příručky jsou k dispozici česky i anglicky a jsou zahrnuty v databázi vzdělávacích materiálů ENAI. V češtině jsou příručky dostupné i v audioverzi a znakovém jazyce.

V roce 2021 se projektu účastnilo již 20 veřejných vysokých škol a projekt se ponejvíce zaměřil na plagiátorství netextových prvků a na podvodné smlouvy. V roce 2022 již bylo v projektu 26 veřejných vysokých škol a objevila se nová témata jako nevhodné chování na pracovišti – šikana, bossing, zneužívání moci, sexuální obtěžování, nebo institut ombudsmana. Výsledky výzkumu jsou zpracovávány do školení, směrnic a předpisů s cílem zvýšit povědomí o problematice a vytvořit jí transparentní základní rámec, který bude uplatnitelný i napříč jednotlivými univerzitami a vědecko-výzkumnými pracovišti, byť se ve specifických předpisech budou lišit.

Čtyřdenní program byl zakončen závěrečným zasedáním, ve kterém bylo shrnuto dosud řečené, nastolen plán dalších mítinků a dalších kroků v pracovním plánu. Doufejme, že projekt přinese cílové obci hodně kvalitních výstupů, které jí usnadní práci a orientaci v rozsáhlé oblasti etiky vědy a výzkumu.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Pohled do sálu